

Nr 134.

Ankom till riksdagens kansli den 10 maj 1938 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av säkerhetsanstalt för förvarade och internerade samt ny sinnessjukavdelning inom fångvården jämte en i ämnet väckt motion.

(3:e avd.)

I propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1938/39 har Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten (Bilaga 1, punkt 2), föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, såsom kapitalinvestering i statens allmänna fastighetsfond till Uppförande av säkerhetsanstalt för förvarade och internerade samt ny sinnessjukavdelning inom fångvården för budgetåret 1938/39 beräkna ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Sedermåra har Kungl. Maj:t i propositionen nr 220, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden den 3 mars 1938, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att egendomen Hall skall enligt de mellan statsverket och Hallföreningen gällande överenskommelser förvärfvas för statsverkets räkning samt att å egendomen skall i huvudsaklig överensstämmelse med av fångvårdsstyrelsen i skrivelse den 12 februari 1938 framlagt förslag uppföras en säkerhetsanstalt för förvarade och internerade samt ny sinnessjukavdelning inom fångvården,

dels ock till Uppförande av säkerhetsanstalt för förvarade och internerade samt ny sinnessjukavdelning inom fångvården för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet till behandling förehått en inom första kammaren av herr *C. Lindhagen* väckt motion, nr 302, vari hemställts att riksdagen ville

1) förklara, att riksdagen genom beviljande av medel till uppförande av s. k. »förvaringsställen» för s. k. straffriförklarade icke velat sanktionera den ur laga rättsordning utbrutna tillverkningen av sådana offerväsen,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära undersökning och förslag till att förbättringen i lokaliteterna kompletteras även med en kärleksfull vård av de patienter, som tillkommit genom förberörda tillverkning av straffriförklarade, samt

3) hemställa, att denna omvårdnad även innefattar en organisation från samhällets och anstaltens sida att bereda straffriförklarade mänskliga utsik-

ter till ett återvändande till friheten och möjligheter till utkomst, som genom samhällets tidigare ingripande ruinerats för dem.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Förevarande proposition bygger på en inom fångvårdsstyrelsen i samråd med särskilda sakkunniga verkställd utredning, vilken av *fångvårdsstyrelsen* framlagts i skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 februari 1938. Av denna framgår i huvudsak följande.

Platsbehovet för förvarade och internerade.

Enligt nu gällande bestämmelser skola förminskat tillräkneliga förbrytare intagas till förvaring i särskild vårdanstalt och återfallsförbrytare intagas i interneringsanstalt för återfallsförbrytare. Vårdanstalter för förminskat tillräkneliga förbrytare finnas för närvarande anordnade, för män vid centralfängelset i Norrköping (100 platser) och kronohäktet i Ystad (15 platser) och för kvinnor vid centralfängelset i Växjö. Interneringsanstalt för manliga återfallsförbrytare är anordnad vid straffängelset i Karlstad (omkring 50 platser) och för kvinnliga återfallsförbrytare vid centralfängelset i Växjö. Antalet platser för kvinnliga förvarade och internerade vid centralfängelset i Växjö kan angivas till omkring 10.

1937 års lag om förvaring och internering föreskriver icke särskilda anstalter för förvarade och internerade utan talar endast om »säkerhetsanstalt». Vid lagens antagande kunde icke överblickas, när det ökade anstaltsutrymme som lagen påkallar kunde bli tillgodosett. Lagens ikraftträdande har därför gjorts beroende av Kungl. Maj:ts förordnande. Beträffande innehållet i lagen hänvisas till propositionen i ämnet till 1937 års riksdag (nr 310) samt första lagutskottets i anledning därav avgivna utlåtande (nr 65). Här må endast erinras, att förutsättningarna för förvaring och internering genom den nya lagen ändrats sålunda, att institutens tillämpningsområden betydligt utvidgats.

Enligt fångvårdsstyrelsens nu föreliggande förslag skulle kvinnliga förvarade och internerade såsom hittills intagas å centralfängelset i Växjö. Såsom säkerhetsanstalt för manliga förvarade och internerade under 21 års ålder — för vilka beräknats ett anstaltsutrymme av 30 platser — skulle användas kronohäktet i Ystad. Härvid skulle den vid detta kronohäkte inrättade sjuksjukavdelningen indragas. För genomförandet av vad sålunda föreslagits beträffande kronohäktet i Ystad skulle särskilt anslag icke behöva ifrågakomma.

För manliga förvarade och internerade över 21 år, till vilken kategori det övervägande flertalet fall är att hänföra, skulle förvaringsanstalten i Norrköping och interneringsanstalten i Karlstad bibehållas. Härvid skulle, liksom nu är fallet, förvarade i regel hänvisas till anstalten i Norrköping och internerade till anstalten i Karlstad.

De platser, som erfordras utöver befintliga anstalter, böra enligt styrelsen anskaffas genom nybyggnad i två etapper, vardera omfattande omkring 100

platser. Den nya säkerhetsanstalten skulle omfatta följande för de intagna avsedda förlägningslokaler:

<i>Efter första etappen:</i>	Antal platser
en sluten paviljong	64
en halvöppen paviljong	20
en öppen paviljong	20
	tillhopa 104 platser.

<i>Vid full utbyggnad:</i>	Antal platser
två slutna paviljonger à 64 platser	128
en halvöppen paviljong	20
en öppen paviljong	20
en sjukavdelning	25
	tillhopa 193 platser.

Behovet av ny sinnessjukavdelning inom fångvården.

Fångvårdens uppgifter beträffande sinnessjukvården regleras genom sinnessjuklagen den 19 september 1929. Å fångvårdens sinnessjukavdelningar förvaras dels häktade, vilkas sinnesbeskaffenhet enligt domstols förordnande skall undersökas, s. k. u n d e r s ö k n i n g s f å n g a r, dels vissa s t r a f f - f r i f ö r k l a r a d e, dels ock till straff, förvaring eller internering dömda personer, hos vilka uppträder sinnessjukdom, i det följande kallade s i n e s s j u k a f å n g a r.

Fångvårdsstyrelsens sinnessjukavdelningar och beläggningen därstädes den 1 januari 1938 framgår av följande sammanställning.

Sinnessjukavdelningen vid	Antal platser	A n t a l			Tillhopa
		undersök- ningsfall	straffri- förklarade	sinnessjuka fångar	
Centralfängelset å Långholmen	60	27	16	8	51
» i Malmö	30	19	6	—	25
» i Härnösand	10	8	3	2	13
» i Växjö	16	1	27	—	28
Straffängelset i Jönköping	60	—	39	2	41
Kronohäktet i Västervik	35	17	23	7	47
» i Ystad	30	—	18	—	18
Tillhopa	241	72	132	19	223

Sinnesundersökningar verkställas vid samtliga sinnessjukavdelningar utom i Jönköping och Ystad. Avdelningen i Växjö samt fyra platser å Långholmen äro avsedda för kvinnor. En vid centralfängelset å Härlanda befintlig sinnessjukavdelning med 10 platser har uteslutits i sammanställningen, enär fångvårdsstyrelsen icke lyckats anskaffa någon psykiatriskt utbildad läkare, som velat åtaga sig befattningen som sinnessjukläkare vid avdelningen.

Frågan om anstaltsbehovet för sinnessjukvården inom fångvården har under de senare åren vid olika tillfällen varit föremål för uppmärksamhet. De rådande otillfredsställande förhållandena sammanhånga därmed att — bortsett från sinnessjukavdelningen å Långholmen — sinnessjukavdelningarna äro inhysta i gamla fängelser. Möjlighet har icke funnits att i dessa anordna tillräckliga arbetslokaler och dagrum eller att genomföra en nöjaktig gruppering av klientelet. Utrymmena utanför fängelserna äro vidare alltför begränsade. Nu angivna bristfälligheter ha framför allt gjort sig gällande vid den sinnessjukavdelning, som är förlagd till Jönköpingsfängelset, och det har länge varit ett önskemål att få denna avdelning nedlagd. De med lokalförhållandena sammanhängande svårigheterna vid sinnessjukavdelningarna ha ökats genom överbeläggning, vilken beträffande undersökningsfångarna främst förklaras därav, att domstolarna numera i större utsträckning än tidigare hänvisa tilltalade till sinnesundersökning, och beträffande straffriförklarade närmast är att söka i den vid de vanliga sinnessjukhusen rådande platsbristen.

Oaktat att under år 1937 vissa åtgärder vidtagits, som utjämnat missförhållandet mellan antalet tillgängliga och antalet erforderliga platser å fångvårdens sinnessjukavdelningar, anser fångvårdsstyrelsen det finnas anledning antaga, att antalet undersökningsfall fortfarande kommer att stiga och att den rådande platsbristen på sinnessjukhusen alltjämt kommer att hindra avgången av straffriförklarade från fångvårdens sinnessjukavdelningar. Styrelsen finner därför försiktigheten bjuda att tills vidare räkna med ett behov av 250 vårdplatser eller i det närmaste samma antal som nu finnes, därest vårdplatserna vid centralfängelset å Härlanda medräknas.

För tillgodoseende av detta behov erfordras enligt styrelsen 30 nya platser såsom ersättning för sinnessjukavdelningen vid kronohäktet i Ystad, vilket skulle i sin helhet upplåtas såsom säkerhetsanstalt. Vidare vore tiden nu inne att nedlägga den till straffängelset i Jönköping förlagda sinnessjukavdelningen, vilken finge anses vara synnerligen otillfredsställande. Då denna avdelning hade 60 platser, skulle det sammanlagda platsbehovet stiga till 90, vilken siffra lämpligen syntes böra höjas till 105. Dessa 105 vårdplatser borde anskaffas genom uppförandet av en särskild anstalt, avsedd såsom sinnessjukavdelning och förlagd till landet, varigenom de intagna kunde sysselsättas icke blott som nu med olika slags hantverk utan också med trädgårds- och lättare jordbruksarbete. Anstalten borde uppföras i två avdelningar, en sluten och en öppen, förslagsvis med 82 respektive 23 vårdplatser, och företrädesvis avses för straffriförklarade samt sinnessjuka fångar.

Styrelsen föreslår för sin del, att ifrågavarande avdelning förläggas i närheten av den nya säkerhetsanstalten samt i administrativt och ekonomiskt avseende ställes under samma förvaltning som denna anstalt. Chefen för denna skulle alltså i nämnda avseenden vara chef jämväl för sinnessjukavdelningen. I vad det rörde vården av de sjuka skulle läkaren vid sinnessjukavdelningen äga bestämmanderätten.

Anstalternas förläggning och kostnaderna för deras inrättande.

Fångvårdsstyrelsen inriktade till en början sina strävanden på att finna en lämplig plats i närheten av Norrköping. Genom den s. k. Hallutredningens förslag har emellertid frågan kommit i ett nytt läge. I det av nämnda utredning den 10 december 1937 avgivna betänkandet föreslås nämligen bland annat, att staten skulle förvärva åkerbrukskolonien Hall samt upplåta denna för statligt vårdändamål, i första hand för fångvårdens räkning. (Jfr prop. nr 198.) Fångvårdsstyrelsen har efter ytterligare utredning kommit till det resultat, att Hall är lämplig för en anläggning av nu ifrågavarande slag och att egendomen därför bör förvärvas av statsverket från dess ägare, föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina.

Egendomen Hall är belägen i Östertälje socken av Stockholms län, 5 kilometer från Södertälje, och omfattar fem fastigheter, nämligen Hall nr 1—3, Håga nr 1 och Hågelby nr 1. Arealen uppgår till 825 hektar enligt följande fördelning: åker 183 hektar, tomt och trädgård 8 hektar, skogsmark 534 hektar, lek- och idrottsplatser 30 hektar samt övrig mark 70 hektar.

Bebyggelsen är koncentrerad till företrädesvis två platser, huvudanstalten och Hågakolonien. Vid huvudanstalten ligga fyra s. k. logementsbyggnader, varav en användes som sjukhusbyggnad, ävensom en gymnastikbyggnad samt en köks- och matsalsbyggnad. Intill köks- och matsalsbyggnaden ligger en maskinbyggnad med däri inrymd tvättinrättning.

Vid Långängen — på omkring 2 kilometers avstånd från huvudanstalten — ligger den s. k. Hågakolonien. Denna byggnad, vilken uppfördes år 1926, innehåller — utom 25 enkelrum, avsedda för elever — dagrum, matsal, köksavdelning samt personalbostäder. I Hågakoloniens omedelbara närhet ligger en nyuppförd bostad och ett mindre bostadshus, båda använda som personalbostäder.

Hela egendomen är taxerad till 1,217,900 kronor, varvid själva lantegendomen med tillhörande gårdsbyggnader taxerats till 332,900 kronor och anstaltsbyggnader m. m. till 885,000 kronor.

Enligt den av fångvårdsstyrelsen framlagda planen skall säkerhetsanstalten förläggas till platsen för den nuvarande huvudanstalten och sinnessjukavdelningen till Hågakolonien.

Kostnaderna för anstalternas inrättande beräknar styrelsen sålunda:

A. *Säkerhetsanstalten* (första etappen, 104 platser).

1. Administrationsbyggnad (inredes i nuvarande sjukhusbyggnaden) ..	35,000	
2. Vakt- och entrébyggnad	49,500	
3. Sluten paviljong	301,500	
4. Halvöppen paviljong	108,500	
5. Öppen paviljong	100,000	
6. Sjukhusbyggnad (utföres i andra etappen)		
7. Ekonomibygnad	264,500	
Avgår köksavdelning som utföres i andra etappen, om så är erforderligt	93,000	171,500
Värmecentral		50,000

8. Omändring och utökning av befintliga verkstadslokaler (Holmia m. m.)	18,000	
9. Inhägnader	125,000	
10. Vägar, planering etc.	35,000	
Avgår om fångarbetskraft användes.	20,000	15,000
11. Yttre ledningar	104,000	
12. Diverse arbeten	56,500	1,134,500
<i>B. Sinnessjukhuset (105 platser).</i>		
1. Entrébyggnad	88,000	
2. Sinnessjukhus	495,000	
3. Reparation av s. k. Hågabyggnaden för lindrigt sinnessjuka	20,000	
4. Inhägnader, planering etc.	93,000	
Avgår om fångarbetskraft användes.	5,000	88,000
5. Yttre ledningar och brunn m. m.	40,000	
6. Diverse arbeten	15,000	746,000
<i>C. Jordbruksbyggnader.</i>		
1. Kostnader för modernisering och reparation enligt särskild beräkning.		150,000
<i>D. Bostadsbyggnader.</i>		
1. Kostnader enligt särskild beräkning	338,000	
Ombyggnad av f. d. logementsbyggnaden Tomtebo.	29,000	
Ombyggnad av f. d. logementsbyggnaden Storgården.	24,000	53,000
2. Diverse arbeten	26,000	417,000
<i>E. För hela anstalten gemensamma arbeten.</i>		
1. Brunnsanläggning	8,000	
2. Huvudledning mellan olika anstalts-, bostads- m. fl. områden, vattenreservoar m. m.	88,500	
3. Oförutsedda utgifter, kontroll, arbetsledning m. m.	206,000	302,500
<hr/>		
Totalkostnad kronor		2,750,000

En fortsatt utbyggnad av anstalten beräknas kräva proportionsvis mindre kostnader. Åtskilliga för hela anstalten gemensamma byggnader och anläggningar, som utförts eller iordningställt under första byggnadsskedet, anses nämligen tillräckliga även vid ett ökat platsantal.

Beträffande förutsättningarna för statsverkets övertagande av egendomen Hall får utskottet hänvisa till propositionen sid. 26—32. Här må endast nämnas, att staten enligt överenskommelse den 12 juni 1925 har förbehållit sig att under vissa förutsättningar få övertaga Hågakolonien med tillhörande jordområde mot återställande av inteckningar i Hall å 125,000 kronor. Vidare har den 20 juni 1930 träffats en överenskommelse, som innebär, att staten skall äga att för en köpesumma av 550,000 kronor och på de villkor i övrigt som må kunna träffas inköpa egendomen Hall — med undantag av Hågakolonien — med å egendomen anlagd åkerbrukskoloni jämte döda och levande inventarier, varvid oguldna belopp av lån å tillhoppa högst 525,000 kronor skola gå i avräkning. Den förra överenskommelsen gäller till den 1 januari 1946, den senare till och med den 30 juni 1940.

Övertagandet förutsättes ske tidigast den 1 januari 1940.

I ärendet hava *medicinalstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statskontoret* och *Hallföreningens styrelse* yttrat sig.

Departementschefen har till en början erinrat, att det av fångvårdsstyrelsen framlagda förslaget avsåge att i ett sammanhang lösa två inom fångvården aktuella frågor, nämligen dels behovet av anstaltsutrymme för förvarade och internerade och dels behovet av ny sinnessjukavdelning. En gemensam lösning av dessa frågor — tidigare ifrågasatt — framstode såsom naturlig med hänsyn till beskaffenheten hos det klientel det här gällde och vore förmånlig ur ekonomisk synpunkt.

Beträffande anstaltsbehovet för förvarade och internerade anför departementschefen härefter bland annat:

Den fortgående ökningen av särskilt antalet förvarade har tidigare påkallat uppmärksamhet åt frågan om ökat anstaltsbehov för förvarade och internerade. Detta behov har aktualiserats, sedan tillämpningsområdena för instituten förvaring och internering vidgats genom den nya lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt. Tillgodoseendet av ifrågavarande anstaltsbehov utgör, såsom förut angivits, förutsättning för denna lags ikraftträdande. Med utgångspunkt från verkställda beräkningar angående frekvensen av förvaring och internering har fångvårdsstyrelsen nu framlagt förslag till täckande av platsbehovet.

Fångvårdsstyrelsens förslag att kvinnliga förvarade och internerade skola intagas i Växjöfängelset synes icke giva anledning till erinran. Likaså torde åtminstone tills vidare kronohäktet i Ystad, såsom styrelsen föreslagit, kunna användas såsom säkerhetsanstalt för yngre manliga förvarade och internerade. Detta häkte är numera försatt i gott skick och dess trädgårdsområde har utvidgats så att möjlighet finnes att bereda de intagna utearbete. Den omständigheten att den nuvarande sinnessjukavdelningen å häktet skulle få indragas, torde, med hänsyn till vad jag kommer att föreslå rörande uppförande av en ny sinnessjukavdelning för fångvården, icke utgöra något hinder för häktets användning såsom säkerhetsanstalt.

Vad därefter angår anstaltsbehovet för manliga förvarade och internerade över 21 år, till vilken kategori det övervägande flertalet fall är att hänföra, ha de sakkunniga, vilka utarbetat det förslag som legat till grund för den nya lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, vid sina beräkningar kommit till det resultat, att tills vidare för denna kategori skulle vara tillräckligt med 300 platser. Enligt de sakkunnigas förslag skulle de nuvarande anstalterna i Karlstad och Ystad för internerade respektive förvarade nedläggas, medan förvaringsanstalten i Norrköping skulle bibehållas. Då platsantalet vid Norrköpingsanstalten uppgår till 100, vore ytterligare 200 platser erforderliga, och detta platsantal borde täckas genom nybyggnad. Under en första utbyggnadsperiod skulle anstalten byggas för 100 platser. Fångvårdsstyrelsen föreslår med avvikelse från de sakkunnigas förslag, icke blott, att Ystadsanstalten bibehållas för yngre manliga förvarade och internerade utan även att anstalten i Karlstad fortfarande tills vidare användes för internerade. Styrelsen har nämligen, vidkommande förslaget i sistnämnda del, funnit lämpligt att, intill dess närmare erfarenhet vunnits, de nyintagna samt de svårdisciplinerade eller mera utpräglat farliga avskiljas från övriga intagna genom omhändertagande icke på skilda avdelningar inom anstalten i Norrköping utan på helt skilda anstalter. Härvid skulle, liksom nu är fallet, förvarade i regel hänvisas till anstalten i Norrköping och internerade till anstalten i Karlstad.

I likhet med de sakkunniga har fångvårdsstyrelsen funnit, att det antal platser som erfordras utöver vad som rymmes i befintliga anstalter bör anskaffas genom nybyggnad, vilken skulle ske i två etapper. Styrelsen har därvid uttalat att, ehuru styrelsen föresloge bibehållande tills vidare av anstalten i Karlstad, styrelsen likväl — med hänsyn till storleken av den nuvarande beläggningen å förvaringsanstalterna i Norrköping och Ystad samt å interneringsanstalten i Karlstad — räknade med ett platsantal av omkring 200 vid full utbyggnad av anstalten samt ansåge att den första utbyggnaden måste avse anskaffande av ett hundratal nya platser.

Fångvårdsstyrelsens förslag att Karlstadsanstalten tills vidare skall bibehållas torde visserligen kunna lämna rum för någon tvekan. Med hänsyn till de fördelar ur vård- och behandlingssynpunkt som, enligt vad fångvårdsstyrelsen framhållit, ett bibehållande av denna anstalt skulle medföra har jag dock ansett mig böra biträda förslaget härom såsom innebärande en lösning vilken tills vidare kan godtagas. De platser som erfordras utöver anstalterna i Norrköping och Karlstad måste otvivelaktigt anskaffas genom nybyggnad. Såsom styrelsen framhåller, är det nämligen uteslutet, att någon av de nuvarande fångvårdsanstalterna skulle kunna komma i fråga för en sådan säkerhetsanstalt som här avses. Jag finner mig alltså böra tillstyrka att, såsom föreslagits av såväl nyssnämnda sakkunniga som fångvårdsstyrelsen, en ny säkerhetsanstalt uppföres. Denna torde böra uppföras i huvudsaklig överensstämmelse med den av fångvårdsstyrelsen framlagda planen. Med ledning av den blivande beläggningsfrekvensen torde framdeles få avgöras huru stor den utbyggnad, som är avsedd att ske i andra etappen, skall göras. En särskild fördel med det nu till utförande föreliggande förslaget synes mig vara, att det såväl ur ekonomisk synpunkt som ur vårdsynpunkt erbjuder goda förutsättningar för ett framtida utbyggande.

Departementschefen övergår härefter att behandla frågan om anstaltsbehovet för sinnessjukvården inom fångvården, varvid han bland annat anför:

Vid prövningen av fångvårdsstyrelsens förslag om tillgodoseende av det otvivelaktigt trängande anstaltsbehovet för den till fångvården hörande sinnessjukvården synes man kunna räkna med att fångvården framdeles såsom hittills får omhändertaga de så kallade undersökningsfallen samt de sinnessjuka fångarna. I fråga om båda dessa kategorier torde gälla att minskning i det nuvarande antalet icke är att emotse; åtskilligt tyder tvärtom på att en icke oväsentlig ökning kan förväntas. Vad angår den tredje gruppen bland dem som nu intagas å fångvårdens sinnessjukavdelningar nämligen straffri-förklarade, är att märka att — även om dessa något snabbare än hittills skett skulle kunna överföras till de vanliga sinnessjukhusen — dock ett avsevärt antal platser inom fångvårdens sinnessjukavdelningar måste finnas tillgängligt för denna grupp. Bland annat får beaktas att, såsom ock medicinalstyrelsen framhållit, överförande till vanligt sinnessjukhus ej kan ifrågakomma förrän domstolens utslag vunnit laga kraft eller, i händelse av anförda besvär, blivit prövat av högre rätt.

Enligt min mening giver den av fångvårdsstyrelsen verkställda utredningen vid handen, att åtgärder utan dröjsmål måste vidtagas till förbättrande av vårdmöjligheterna vid fångvårdens sinnessjukavdelningar. Att verkställa en ombyggnad av någon av de nu befintliga sinnessjukavdelningarna eller att inreda sinnessjukavdelning å något av de vanliga fängelserna skulle icke innebära någon tillfredsställande lösning. Såsom fångvårdsstyrelsen framhållit, äro fångvårdsanstalterna belägna i städer samt helt kringbyggda eller

i varje fall liggande i omedelbar närhet av annan bebyggelse. Lokalerna och tomtutrymmena skulle icke giva möjlighet till den behandling som bör komma de intagna till del. Det synes därför nödvändigt att en ny sinnessjukavdelning uppföres för fångvårdens räkning. Skulle mot förmodan beläggningen å sinnessjukavdelningarna framdeles bliva mindre än vad som nu beräknas, blir den nya byggnaden — särskilt med hänsyn till den belägenhet som föreslås — användbar för annat fångvårdsändamål.

Jag biträder fångvårdsstyrelsens förslag att den nya sinnessjukavdelningen bygges för omkring 100, noga räknat 105 platser. Därest detta förslag godtages, skulle önskemålet att nedlägga den otillfredsställande sinnessjukavdelningen vid straffängelset i Jönköping kunna förverkligas.

Såsom fångvårdsstyrelsen framhållit synes ur praktiska synpunkter lämpligt att en ny sinnessjukavdelning förlägges till samma plats som den nya säkerhetsanstalten. Farhågor för olämplig kommunikation mellan de olika grupperna intagna torde icke behöva hysas, därest de båda anstalterna såsom föreslås förläggas på ett avstånd av 2 till 3 kilometer från varandra.

Beträffande de tilltänkta anstalternas förläggning och kostnaderna för deras inrättande yttrar departementschefen:

Av den jämförelse, som fångvårdsstyrelsen verkställt mellan kostnaderna för en ny säkerhetsanstalt och en ny sinnessjukavdelning dels å kronoegendomen Bråborg i Dagsbergs socken av Östergötlands län och dels å Hall, framgår att — även med reservation för de svårigheter som finnas att jämföra de båda kostnadsberäkningarna — kostnaderna för en dylik anläggning bliva avsevärt mindre å Hall än å Bråborg. Kostnaderna beräknas å den förra platsen till 2,750,000 kronor och å den senare till 4,230,000 kronor eller, om uppförande av sjukhusbyggnad tills vidare får anstå, till 3,940,000 kronor. För statens förvärvande av Hall erfordras därjämte visst belopp. Enligt de överenskommelser som träffats mellan staten och Hallföreningen i samband med statslån till föreningen äger staten emellertid förvärva egendomen för ett belopp av 25.000 kronor utöver lånesumman.

En förläggning av säkerhetsanstalten och sinnessjukavdelningen till Bråborg skulle vara förmånlig ur den synpunkten, att anstalten då komme nära förvaringsanstalten i Norrköping. Enligt fångvårdsstyrelsens av mig biträdda förslag skall emellertid icke blott Norrköpingsanstalten utan även Karlstadsanstalten, den senare tills vidare, bibehållas såsom mottagnings- och bottenanstalter för förvarade och internerade. Vad som framför allt väger tungt till förmån för förslaget om en förläggning till Hall är, att kostnaderna, såsom framgår av det nyss anförda, ställa sig avsevärt lägre å Hall än å Bråborg. Härjämte är att märka att lösandet av en så viktig fråga som anläggningens förseende med vatten på sistnämnda plats synes vara förenat med svårigheter. Hallegendomen synes ur flera synpunkter — läge, storlek samt jordens beskaffenhet och fördelning å olika ägoslag — lämplig för en anläggning sådan som den ifrågavarande. Visserligen har byggnadsstyrelsen uttalat farhågor för att en anläggning å Hall skulle komma att ligga för nära Östertälje och Södertälje. Såsom fångvårdsstyrelsen anför har emellertid erfarenheten visat att egendomen, vilken länge använts såsom uppfostringsanstalt, har ett ur anstaltssynpunkt mycket förmånligt läge. Då jag vidare funnit den allmänna planen för en säkerhetsanstalts och en sinnessjukavdelnings förläggande till Hall väl utformad, har jag ansett mig böra biträda fångvårdsstyrelsens förslag.

Enligt vad jag förvisst mig om föreligger ur skyddshemssynpunkt icke något hinder emot att Hall övertages av fångvården. Frågan om beredande

på annat håll av plats för de skyddshemselever som nu omhändertagas på Hall torde senare i dag komma att anmälas av chefen för socialdepartementet.

Byggnadsstyrelsen har icke framställt några erinringar mot de framlagda kostnadsberäkningarna rörande Hall men uttalat, att styrelsen förutsatte att, när ett mera utarbetat förslag förelåge, styrelsen bleve i tillfälle att granska detsamma och därvid taga under närmare omprövning såväl de olika byggnadernas placering som deras planläggning.

Medicinalstyrelsen har i sitt yttrande framställt erinringar beträffande vissa detaljer i planritningarna för såväl säkerhetsanstalten som sinnessjukavdelningen. Dessa erinringar torde i huvudsak böra beaktas, vilket emellertid lär kunna ske utan någon rubbning av den angivna kostnadsramen. Dessutom har medicinalstyrelsen erinrat att den vid sinnessjukavdelningen anställde läkaren, som enligt fångvårdsstyrelsens förslag själv skulle anskaffa bostad i Södertälje eller Östertälje, borde beredas bostad i omedelbar närhet av anstalten.

I anledning av vad medicinalstyrelsen sålunda erinrat torde tills vidare frågan om bostad för läkaren kunna stå öppen. Enligt vad jag inhämtat är det sannolikt att sådana anordningar skola kunna vidtagas, att kostnaderna för en läkarbostad kunna rymmas inom det beräknade totala kostnadsbeloppet.

För nästkommande budgetår synas såsom reservationsanslag under statens allmänna fastighetsfond böra för anstaltens anordnande anvisas 500,000 kronor, vilket belopp beräknats i statsverkspropositionen.

I fråga om statens övertagande av egendomen Hall anför departementschefen slutligen:

Bland de frågor som uppkomma vid statens övertagande av egendomen Hall är främst att märka spörsmålet om storleken av det belopp som statsverket skall utgiva för egendomens förvärvande. Av den förut lämnade redogörelsen framgår, att statsverket, som äger inteckningar i egendomen till belopp av sammanlagt 650,000 kronor, enligt överenskommelser med föreningen äger förvärva egendomen — Hågakolonien inbegripen — jämte levande och döda inventarier för en köpeskillning av 675,000 kronor. Efter avdrag av inteckningsbeloppet skulle statsverket alltså ha att gälda 25,000 kronor. Hallstyrelsen har emellertid uttalat att föreningen som vederlag för egendomen skäligen borde tillerkännas något belopp utöver vad föreningen jämlikt överenskommelserna skulle uppbära. Såväl Hallutredningen som statskontoret ha avstyrkt, att någon dylik ersättning utöver den överenskomna köpeskillningen tillerkännes föreningen. Fångvårdsstyrelsen har för sin del funnit att skäl kunde anföras för att föreningen erhåller en något större ersättning än 675,000 kronor.

Med hänsyn till vad statskontoret anför om de förpliktelser för statsverket i avseende å den nuvarande personalen å Hall som komme att bliva en följd av statsverkets övertagande av Hallegendomen, anser jag mig icke kunna tillstyrka att köpeskillningen för egendomen bestämmes till högre belopp än 675,000 kronor. Jag förbiser härvid icke att med egendomen följer en betydande kreatursbesättning samt lantbruksmaskiner och andra inventarier. I detta sammanhang må framhållas att, i händelse anstalten förlades till Bråborg, särskilda medel skulle få anvisas för anskaffande av dylik lös-egendom.

Fångvårdsstyrelsens uttalande, att det måste anses rättvist att Hallföreningen av staten erhåller ersättning för kontant inbetalda andelar i vissa ekonomiska föreningar med andelarnas sammanlagda belopp 14,416 kronor 61 öre, finner jag mig emellertid kunna biträda.

Med hänsyn till tidpunkten för tillträdet av egendomen torde erforderliga medel för övertagandet icke nu behöva äskas.

Beträffande den nuvarande Hallpersonalens anställningsförhållanden efter statens övertagande av egendomen kan jag väsentligen ansluta mig till vad de sakkunniga i Hallutredningen föreslagit och till vad fångvårdsstyrelsen uttalat. Jag anser således, att man bör kunna räkna med att den direkt till uppfostringsarbetet vid Hall mera fast knutna personalen beredes anställning inom skyddshemsverksamheten, sinnesslövrården och fångvården. Beaktas måste emellertid att befattningshavarna vid Hall icke genomgått den utbildning som kräves inom fångvårdsstaten. Vad beträffar den övriga vid Hall mera fast knutna personalen torde man kunna räkna med att den skall kunna beredas fortsatt anställning å den nya fångvårdsanstalten. Vidare torde den nuvarande direktören å Hall få placeras å indragningsstat med skyldighet att mottaga ny befattning i statstjänst samt sex äldre befattningshavare få beredas pension. Slutligen bör statsverket i och med övertagandet av egendomen påtaga sig ansvaret för de pensioner och understöd till belopp av sammanlagt 2,000 kronor som nu utgå till före detta befattningshavare.

Beträffande tidpunkten för statens övertagande av Hall har styrelsen för Hallföreningen förklarat, att detta finge ske utan iakttagande av de villkor i fråga om uppsägningstid m. m., som föreskrivits i gällande låneöverenskommelser mellan statsverket och föreningen. Tidigare än den 1 januari 1940 torde dock egendomen icke kunna tillträdas, vilket medför bland annat att slutliga avgöranden beträffande de särskilda befattningshavarna, tillhörande den nuvarande Hallpersonalen, icke nu behöva träffas.

I fråga om övertagandet av Hallegendomen är slutligen att märka att Hallstyrelsen medgivit statsverket rätt att även före övertagandet igångsätta sådana byggnadsarbeten å egendomen, som kunna bedrivas utan förfång för skyddshemmets verksamhet och utan kostnader för föreningen.

Den verkställda utredningen synes utskottet hava klart ådagalagt, att behov av nya platser föreligga såväl beträffande förvarade och internerade som beträffande fångvårdens sinnessjukvårdsklientel. Fångvårdsstyrelsens beräkningar härutinnan hava ej givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet.

Förslaget att för tillgodoseende av nu berörda behov förvärva och iordningställa egendomen Hall finner utskottet välbetänkt, då egendomen därigenom kan på ett mera ändamålsenligt sätt utnyttjas än vad för närvarande är fallet. Genom att taga Hall i anspråk för fångvårdens räkning öppna sig dessutom möjligheter att planmässigt tillgodose även andra aktuella önskemål inom fångvården. Utskottet vill i sådant hänseende endast rikta uppmärksamheten på möjligheten att centralisera all vård av förminskat tillräkneliga förbrytare över 21 år till Hall och därigenom frigöra den nuvarande Norrköpingsanstalten för fångvårdens allmänna behov, en åtgärd som i sin tur skulle möjliggöra ett nedläggande i första hand av fängelserna i Linköping och Jönköping. Även andra uppslag kunna och böra i detta sammanhang komma under omprövning.

En förutsättning härför är emellertid, att Hallanstalten frigöres från sin nuvarande uppgift inom skyddshemsverksamheten. Förslag i sådant syfte har ock av Kungl. Maj:t framlagts i propositionen nr 198 angående inrättande av en statens anstalt för själsligt abnorma skyddshemselever m. m., vilken proposition av utskottet tillstyrkts i dess utlåtande nr 129.

I fråga om villkoren för statens övertagande av Hallegendomen kan utskottet i princip ansluta sig till vad departementschefen därutinnan anfört. Det synes utskottet sålunda skäligt, att Hallföreningen, utöver tidigare överenskommet belopp, erhåller ersättning för kontant inbetalda andelar i vissa ekonomiska föreningar ävensom att staten övertager ansvaret för pensionering m. m. av sådan till anstalten mera fast knuten personal, som icke kan beredas fortsatt anställning inom skyddshemsverksamheten, sinnesslövärderna eller fångvärderna eller som i egenskap av före detta befattningshavare redan åtnjuter pension eller understöd från Hallföreningen. De för anstaltsbyggnadernas uppförande och iordningställande beräknade kostnaderna föranleda ej heller någon erinran från utskottets sida.

Vad slutligen angår den i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag väckta motionen (I: 302), vill utskottet erinra därom, att motionen berör ett område, som är svårt att generellt bedöma och där en prövning måste äga rum från fall till fall. Vid sådant förhållande och då utskottet är förvissat om att Kungl. Maj:t och vederbörande myndigheter med uppmärksamhet följa utvecklingen på området, finner utskottet anledning ej föreligga att tillstyrka riksdagen att åtminstone för närvarande vidtaga några åtgärder i de avseenden, som i motionen påyrkats, eller att göra några uttalanden i dessa frågor.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

I:o) att riksdagen må

a) besluta, att egendomen Hall skall enligt de mellan statsverket och Hallföreningen gällande överenskommelser förvärvas för statsverkets räkning samt att å egendomen skall i huvudsaklig överensstämmelse med av fångvärdsstyrelsen i skrivelse den 12 februari 1938 framlagt förslag uppföras en säkerhetsanstalt för förvarade och internerade samt ny sinnessjukavdelning inom fångvärderna,

b) såsom kapitalinvestering i statens allmänna fastighetsfond till *Uppförande av säkerhetsanstalt för förvarade och internerade samt ny sinnessjukavdelning inom fångvärderna* för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor;

II:o) att herr Lindhagens motion (I: 302) icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 maj 1938.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit från första kammaren: herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Borell*, *Bergström*, *Nilsson* i Landeryd, *Nilsson* i Fredriksfält, *Jonsson* i Lycksele, *Larsson* i Varberg, *Magnusson* i Kalmar, *von Heland* och *Domö*; samt

från andra kammaren: herrar *Råstock*, *Jansson* i Falun, *Törnkvist*, *Eriksson* i Stockholm, *Jeppsson*, *Persson* i Falla, *Svensson*, *Andersson* i Prästbol, *Isacsson*, *Olsson* i Staxäng, *Andersson* i Malmö och *Hansson* i Rubbestad.
